

Asia: VN/15009/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi toimeentulotuen tarpeellisen suuruisten asumismenojen määrästä annetun valtioneuvoston asetuksen 2 §:n ja liitteen muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy (Hyvil) kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi toimeentulotuen tarpeellisten suuruisten asumismenojen määrästä annetun asetuksen 2 §:n ja sen liitteen muuttamisesta.

Asetusmuutosluonnoksessa ehdotetaan, että perustoimeentulotuen kohtuullisten asumismenojen rajojen tarkistamisen ajankohtaa muutetaan siten, että Kansaneläkelaitoksen tulisi toimittaa esityksensä sosiaali- ja terveysministeriöön lokakuun lopun sijaan jo toukokuun loppuun mennessä, jotta muutokset voidaan vahvistaa toimeenpanon kannalta riittävän ajoissa. Hyvil pitää muutosta kannatettavana, koska se mahdollistaa kaikkien toimijoiden aikaisemman varautumisen ja mahdollisten muutosten ennakoinnin. Ajankohdan muuttuessa kesää ja kesälomia edeltävään aikaan lainvalmistelussa on varattava asetusluonnosmuutoksen kuulemiskierrokselle riittävä ja kohtuullinen lausuntoaika hyvinvointialueille ja muille toimijoille.

Hyvil toteaa, että perustoimeentulotuessa hyväksyttävien kohtuullisten asumismenojen tarkistusprosessi ja kohtuullisten asumismenojen määrittelyn taustalla oleva tilastotieto tulisi olla kokonaisuutena avoimesti arvioitavissa. Koska määrittelyn prosessi ei ole avoin, alueilla ja eri toimijoissa herää siihen liittyen turhaan paljon kysymyksiä ja huolta.

Lähtökohtaisesti Hyvil on jo toimeentulotukilain 7 a §:n 2 momentin asetuksenantovaltuutta säädettäessä huomauttanut, että yleisen asumistuen ja perustoimeentulotuen saajien asumismenojen keskimääräiset asumismenot ovat liian suppea lähtökohta määrittelylle. Määrittelyssä tulisi huomioida myös muiden asumiskustannuksia tilastoivien tilastoviranomaisten tuottama tilastotieto.

Toimeentulotukilain 7 a §:n 2 momentissa asetuksenantovaltuuden perusteita rajataan mm. seuraavasti: "Asumismenot perustuvat toimeentulotuen saajien ja yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) mukaisen yleisen asumistuen saajien keskimääräisiin asumismenoihin."

Käsittelyssä olevassa asetusluonnoksen taustamuistiolounnoksessa taas todetaan nyt:

”Edellä mainittujen kuntien, joiden osalta ehdotetaan kuntakohtaisen rajan nostoa, osalta myös yleisen asumistuen saajien keskimääräiset asumismenot ovat nousseet. On kuitenkin myös kuntia, joiden osalta yleisen asumistuen saajien keskimääräiset asumismenot ovat nousseet enemmän kuin edellä mainituissa kunnissa johtuen siitä, että yleisen asumistuen saajien keskimääräisten asumismenojen nousun suuruus eri kunnissa ei ole yhteneväinen toimeentulotuen saajien keskimääräisten asumismenojen nousun kanssa vaan näissä luvuissa on suuriakin eroja. Asetuksessa säädettävien kuntakohtaisten rajojen muutostarpeiden arvioinnissa on painotettu toimeentulotuen saajien keskimääräisistä asumismenoista saatuja tietoja.”

Muistioloannon yllä esitetyt perustelut jäävät epäselviksi ja herää kysymys, vastaako tehty määrittely, laissa annettua asetuksenantovaltuutta. Hyvilin näkemyksen mukaan perustelumistiotehtäviä tulisi täsmentää ja avata julkisuuslain avoimuusperiaatteen mukaan, mitä toimeentulotuen saajien keskimääräisten asumismenojen painottaminen tosiasiallisesti tarkoittaa, millä kaikilla tavoin painottamista on määrittelyssä käytetty ja miten se vaikuttaa rajojen määräytymiseen.

On positiivista, että asumiskustannukset määritellään toimeentulotuessa kuntakohtaisesti ja että rajoihin tehdään muutoksia säännöllisesti ja tarvittaessa. Kokonaistaloudellisesti ja alueellisen tai kuntakohtaisen segregaaation ehkäisemiseksi voisi Hyvilin näkemyksen mukaan olla jatkossa hyvä arvioida, miten kustannuksiin vaikuttaisi se, että kohtuullisten asumismenojen rajat määriteltäisiin esimerkiksi suuremmissa kaupungeissa myös aluekohtaisesti. Nykyinen käytäntö voi johtaa eri asuinalueiden eriytymiseen, koska määriteltyjen rajojen sisällä olevia asuntoja löytyy vain tietyiltä isompien kaupunkien asuinalueilta tai joissain tapauksissa tietyistä kunnista paremmin kuin muualta. Eri asuinalueiden monimuotoisuus vähenee, mikä voi aiheuttaa pitkällä tähtäimellä monia yhteiskuntapolitiittisia ongelmia.

Lopuksi Hyvil huomauttaa, että merkittävästi alueen todellista hintatasoa alhaisemmat perustoimeentulotuessa huomioitavat kohtuulliset asumismenot aiheuttavat Kansaneläkelaitokselle ja hyvinvointialueelle paljon hallinnollista lisätyötä erilaisten lisäselvityspyyntöjen ja lausuntojen muodossa, puhumattakaan toimeentulotuen hakijoille aiheutuvasta taloudellisesta epävarmuudesta. Todellisten, asetettujen rajoja vastaavien kohtuuhintaisten asumisvaihtoehtojen puuttuessa hyvinvointialueet joutuvat mahdollisesti kuitenkin myöntämään asumiskustannusten kattamiseksi täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea ehkäistäkseen asunnottomuutta ja velkaantumista. Tällöin saman kustannuksen myöntämiseen kuluu moninkertaisesti julkisen talouden resursseja, mikä tulisi myös huomioida rajoja asetettaessa.

Vogt Ellen
Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy